

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Mgr. et JUDr. Alexandry Letkovej, PhD.,

**Oslobodenie Slovenska po druhej svetovej vojne ako súradnica
slovenskej (právno)historickej pamäti**

Predsedníčkou Vedeckej rady TU, Právnickej fakulty doc. JUDr. Mariannou Novotnou, PhD., univ. prof. som bola dňa 17. februára 2026 vymenovaná za oponentku habilitačnej práce v habilitačnom konaní Mgr. et JUDr. Alexandry Letkovej, PhD., v odbore habilitačného konania a inauguračného konania Teória a dejiny štátu a práva. V nadväznosti na uvedené predkladám oponentský posudok na habilitačnú prácu Oslobodenie Slovenska po druhej svetovej vojne ako súradnica slovenskej (právno)historickej pamäti.

K aktuálnosti habilitačnej práce, aj v súvislosti so stavom rozvoja príslušného odboru v čase spracovania habilitačnej práce a predloženia na obhajobu;

Téma habilitačnej práce bola zvolená vhodne a aj dnes je stále aktuálna, a to v dôsledku stále prebiehajúcich nekompatibilných až protirečivých diskusií a interpretácií týkajúcich sa Slovenského národného povstania a oslobodenia Slovenska. Autorka reflektuje pluralitu výkladov historických udalostí, predovšetkým Slovenského národného povstania (ďalej aj „Povstanie“) a poukazuje na podmienenosť ich hodnotenia v závislosti od politických režimov, ale neobáva sa kritickej reflexie nielen minulosti, ale aj v súčasnosti prezentovaných názorov. Práca vhodne reaguje na tendencie a snahy o reinterpretáciu kľúčových udalostí slovenských dejín resp. ich relativizovanie po druhej svetovej vojne. V danom prípade neúprosným činiteľom je na jednej strane plynutie času a zabúdanie a na strane druhej neobmedzený a rýchly prístup k informáciám o historických udalostiach. Preto vplyv na budovanie historickej pamäte, by okrem iných skutočností, malo mať aj vedecké spracovanie udalostí čerpajúce predovšetkým z vierohodných vedeckých a odborných zdrojov.

K zvoleným metódam spracovania;

Autorka pri spracovaní habilitačnej práce využíva kombináciu viacerých vedeckých metód, ktoré sú primerané charakteru skúmanej problematiky. Zvolený koncept troch výskumných rovín (udalosť, miesto, osoba) predstavuje originálny metodologický prístup.

Právna veda v skutočnosti má aj sama rôzne podoby podľa toho, či uprednostňuje metódy humanitných vied, alebo spoločenských vied resp. metódy kvantitatívnej alebo kvalitatívnej paradigmy spoločenských vied, a preto jej reduktívne zaradenie iba do jednej kategórie by nemuselo byť vedecky korektným.¹

Oponovaná práca je metodologicky ovplyvnená tým, že spája poznatky viacerých vedných odborov, a to histórie (historiografie), práva a politológie. Pri jej spracovaní sú uprednostnené metódy humanitných vied. Autorka vhodne kombinovala deskriptívne a interpretačné postupy ale aj porozumenie. Využíva obsahovú analýzu zaoberajúcu sa štruktúrou, rozsahom a kľúčovými bodmi historického textu, identifikáciou autorov textu, ktorá jej pomohla zachytiť Povstanie v kontexte historickej a kolektívnej pamäte. Prostredníctvom uvedených metód autorka skúmala historické udalosti, ktoré sú v aktuálnom stave poznania jedinečné a neopakujúce sa. Okrem toho využila aj všeobecné vedecké metódy, predovšetkým indukciu pri skúmaní jednotlivých historických faktov a ich zovšeobecnení, ale aj dedukciu napr. pri aplikácii teórie o banalite zla na skúmané problémy. Pri spracovaní jednotlivých poznatkov a formulovaní ucelených záverov vhodne využila metódu syntézy. Metodologická konzistentnosť je zachovaná naprieč celou prácou a zvolené metódy skúmania považujem za optimálne z hľadiska naplnenia cieľa práce.

K formálnym náležitostiam práce;

Habilitačná práca spĺňa štandardné formálne požiadavky kladené na tento typ kvalifikačných prác. Práca je koncipovaná logicky a prehľadne je členená do jednotlivých kapitol a podkapitol. Autorka jasne formuluje svoje názory a hypotézy. Čitateľ môže sledovať je úvahy a zaujať ku nim vlastné stanovisko. Jazyková úroveň práce je na dobrej úrovni, text je zrozumiteľný a odborný.

---

¹ Gabriš, T.: Právna veda ako humanitná veda? Úvaha k tradičnej metodológii práva a právnej vedy. In: Právny štát, spravodlivosť a budúcnosť demokracie. Zborník príspevkov zo Zasadnutia slovenskej sekcie IVR pred 31. svetovým kongresom. DOI: <https://doi.org/10.33542/PSB-0376-0>, ISBN 978-80-574-0376-0 (e-publikácia), s. 20

Štylistika je kultivovaná a konzistentná v celom texte. Citácie a odkazy sú spracované korektne.

K protokolu o kontrole originality habilitačnej práce;

Hodnotená habilitačná práca bola podrobená kontrole originality a z Protokolu o kontrole originality vyplýva, že je originálnou teoretickou prácou. Autorka využívala citované zdroje a zhoda v korpusoch je 75,63%, pričom 74,19% predstavuje zhodu so samostatnou posudzovanou prácou, ktorá bola vložená do CRZP.

K výsledkom práce a významu habilitačnej práce;

Výsledky habilitačnej práce ukazujú, že oslobodenie Slovenska po druhej svetovej vojne nemožno interpretovať ako jednoznačný historický moment, ale ako komplexný a mnohvrstevný proces, ktorý bol formovaný politickými, ideologickými a spoločenskými okolnosťami. Autorka zdôrazňuje, že historická pamäť tejto udalosti sa v priebehu času menila a bola výrazne ovplyvňovaná jednotlivými režimami, ktoré si ju prispôbovali vlastným potrebám.

Bezprostredne po skončení vojny sa základom oficiálnej pamäti stalo tvrdenie o rozhodujúcej úlohe Červenej armády ako hlavného a rozhodujúceho osloboditeľa Slovenska. Po nástupe komunistického režimu v roku 1948 sa tento obraz ešte viac ideologizoval a význam domáceho odboja a západných spojencov bol systematický znižovaný alebo marginalizovaný. Slovenské národné povstanie síce zostalo súčasťou oficiálneho diskurzu, no jeho interpretácia bola prispôbena komunistickej ideológii, ktorá zdôrazňovala najmä úlohu komunistického odboja.

Zásadný posun nastal po roku 1989, keď sa otvoril priestor pre pluralitnejšie a kritickejšie hodnotenie minulosti. Slovenské národné povstanie nadobudlo nový význam ako symbol boja za slobodu, demokraciu a právny štát. Napriek tomu však nedošlo k úplnej zhode v interpretácii týchto udalostí a v spoločnosti pretrvávajú názorové rozpory.

Práca poukazuje na to, že historická pamäť oslobodenia je aj v súčasnosti predmetom sporov a politických interpretácií. Existujú rôzne prístupy k jej výkladu – od tradičných, ktoré zdôrazňujú rozhodujúcu úlohu Sovietskeho zväzu, cez vyvážené historické interpretácie, až po revizionistické názory, ktoré spochybňujú význam Slovenského národného povstania alebo relativizujú

charakter vojnového slovenského štátu. Tieto rozdiely sa prejavujú nielen v odbornej diskusii, ale aj vo verejnom a politickom priestore.

Dôležitou súčasťou práce je analýza pamätníkov a miest kolektívnej pamäti. Autorka ukazuje, že pamätníky nie sú neutrálne historické objekty, ale nesú ideologické posolstvo doby, v ktorej vznikli. Ich význam a interpretácia sa menia v závislosti od spoločenského kontextu, čo môže viesť k sporom o ich zachovanie alebo prehodnotenie. Pamätníky tak predstavujú „živé“ prvky historickej pamäti, ktoré odrážajú hodnoty a konflikty spoločnosti. Explicitne poukazuje na konkrétne problémy monumentálnych socialistických pamätníkov a hodnôt, čo ich odstránenie už čiastočne prinieslo, alebo mohlo by priniesť pri konkrétnych pamätníkoch, ktoré boli predmetom jej výskumu.

Významným zistením práce je aj hodnotenie retribučného súdnictva po druhej svetovej vojne. Autorka konštatuje, že napriek jeho nedostatkom a kritike zohralo dôležitú úlohu pri vyrovnávaní sa s minulosťou a pri nastolovaní historickej spravodlivosti. Retribučné procesy prispeli k formovaniu povedomia o Slovenskom národnom povstaní a jeho hodnotách. Prípád Jána Šmigovského je v práci analyzovaný ako príklad selektívnej pamäti a snahy o reinterpretáciu dejín, ktorá môže viesť k relativizácii zodpovednosti a morálnych hodnôt.

Autorka zároveň zdôrazňuje fenomén „banality zla“, ktorý poukazuje na to, že aj bežní jednotlivci sa môžu podieľať na nespravodlivých alebo zločinných činoch bez toho, aby si plne uvedomovali ich dôsledky. Tento koncept je dôležitý pre pochopenie správania jednotlivcov v období vojny aj povojnových procesov.

Habilitantka zdôrazňuje potrebu kritickej a vyváženej reflexie minulosti, ktorá je založená na overiteľných faktoch a rešpektuje komplexnosť historických udalostí. Sama sa prostredníctvom objektívnej interpretácie a argumentácie pokúsila vysporiadať aj so závažnými protiargumentmi a prezentovať vlastný uhol pohľadu okrem iného na hodnoty, ktorých nositeľkou je historická pamäť. Vecne a výstižne analyzovala literatúru a učebné texty v časti týkajúcej sa povstania a upozornila na nebezpečenstvo nezrovnalosti, ktoré vytvárajú šedé miesta v historickej pamäti národa. Navrhla legislatívne zmeny, ktoré by mohli zaručiť štátnym sviatkom dôstojné postavenie v kultúrnom, politickom a spoločenskom živote.

Záverom práca poukazuje na ambivalentný charakter oslobodenia Slovenska. Na jednej strane znamenalo koniec nacistickej okupácie a návrat k slobode, na druhej strane však vytvorilo podmienky pre nástup ďalšieho totalitného režimu. Táto

dvojznačnosť je kľúčová pre pochopenie historickej pamäti a vysvetľuje, prečo je téma oslobodenia dodnes predmetom diskusií.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že posudzovaná práca v kontexte rozvoja právnej histórie aktuálne reaguje na výzvy odboru a prispieva k jeho ďalšiemu rozvoju tým, že prepája historický výskum s právnymi aspektmi skúmaných udalostí (štátne sviatky, právna úprava pamätníkov nesúcich odkaz Slovenského národného povstania a oslobodenia a retribučné zákonodarstvo a súdnictvo) a s politologickým skúmaním.

Otázky na obhajobu habilitačnej práce;

1. V čom spočíva špecifickosť slovenskej historickej pamäti po druhej svetovej vojne v porovnaní s inými krajinami V4?
2. V habilitačnej práci na str. 79 sa zmieňujete o hraniciach občianskej neposlušnosti v súvislosti so zásahmi do vizuálu pamätníka. Aký je Váš názor na to, na koho strane je rozhodnutie o tom, či ide o občiansku neposlušnosť? Ide o presvedčenie jednotlivca, názor spoločnosti alebo názor súdu?

Záver posudku;

Habilitačná práca Mgr. et JUDr. Alexandry Letkovej, PhD., "Oslobodenie Slovenska po druhej svetovej vojne ako súradnica slovenskej (právo)historickej pamäti" je inšpiratívna, koncipovaná uceleným metodologickým prístupom. Obsahuje zreteľne sformulované vedecké tézy, ako aj ich premyslené a obsiahle argumentačné zdôvodnenie.

So zreteľom na uvedené posudzovanú prácu

odporúčam

prijat' na ústnu obhajobu a **navrhujem**, aby po úspešnom habilitačnom konaní bol Mgr. et JUDr. Alexandre Letkovej, PhD. udelený vedecko-pedagogický titul „docentka“ v odbore Teória a dejiny štátu a práva.

V Košiciach 17. apríla 2026

prof. JUDr. Gabriela Dobrovičová, CSc.

Posudek oponenta habilitační práce JUDr. Mgr. Alexandry Letkové, Ph.D.: Oslobodenie Slovenska po druhej svetovej vojne ako súradnica slovenskej (právn)historickej pamäti

Rok 1945 není jen běžné datum v kalendáři, ale významný historický mezník, na nějž nelze nikdy zapomenout. Přinesl porážku nacistického Německa a císařského Japonska a odstartoval globální proměnu světa. Ten se posunul k bipolárnímu mocenskému uspořádání (soupeření USA – SSSR) a na mnoha místech se v něm vývoj prudce stočil doleva. Lidmi sdílená euforie, že se došlo na konec všech válek, se však ukázala jako velká iluze. Léta prožitá válečné zkázy ale přece jen lidstvo částečně „polepšila“: expandovat začala lidská práva a rozběhl se proces demokratizace a dekolonizace. Pro Čechy a Slováky znamenal r. 1945 osvobození, konec okupace jejich vlasti a obnovu československé státnosti na zcela nových základech. Není proto divu, že se tyto události staly součástí historické paměti lidí a že se k nim společnost neustále vrací.

Jedním z těch, kdo se rozhodl prozkoumat odkaz osvobození jako souřadnici slovenské právněhistorické paměti, je Alexandra Letková. Každopádně šlo o šťastnou volbu z objektivních i subjektivních důvodů. Pokud jde o objektivní důvody, je třeba poukázat na narůstající pokusy revidovat výsledky druhé světové války a tehdejší dění. Souviselo to s geopolitickými změnami: s pádem komunistických režimů a se sjednocením Německa, jakož i s integračními procesy v Evropě. Svou roli sehrála částečná ztráta historické paměti a snaha zpětně aplikovat současné lidskoprávní standardy (na retribuci a odsun Němců). Na Slovensku se tyto trendy projeví jako obzvláště závažné: jako snaha o přepsání dějin a redefinování základů slovenské státnosti. Demokratické tradice protifašistického boje, které ztělesňoval odkaz Slovenského národního povstání, začala vytěsňovat adorace válečného slovenského státu, vazala nacistického Německa. O něco méně hlasitě se začaly prosazovat proruské a komunismu poplatné narativy. To vše bezpochyby vyžadovalo rozhodnou odpověď.

Pokud jde o subjektivní důvody, představuje habilitantka vhodnou osobu, která je maximálně disponována se tímto tématem zabývat. Této problematice se dlouhodobě věnuje a na toto téma publikuje. Stačí připomenout její vynikající monografii *Spravodlivosť v trestnom práve* (Praha: Wolters Kluwer 2024), kde se zabývala – mimo jiné – soudobými ahistorickými tendencemi znovuotevírat poválečné retribuční kauzy.

Téma samotné je náročné na znalosti i metodologii. Vyžaduje nejen znát příslušné realie, kombinovat historické a právněhistorické přístupy, ale i si udržet kritický nadhled. Badatel nesmí podléhat politickým vlivům a prezentismu. Jeho posláním je popisovat dějiny,

ne je přepisovat. Hodnocení událostí komplikuje, že si při něm nelze vystačit jen s hlediskem legality, ale musí se zohlednit daleko pružnější měřítko legitimacy.

Kompozice práce je rozvržena do tří částí. První se věnuje výročí SNP, druhá se zaměřuje na památníky osvobození a třetí na život zrádce povstání Jána Šmigovského. Pokrývá tedy různé dimenze problematiky: událost, místo a osobu a zajišťuje komplexnost výsledného obrazu.

V první části práce mapuje autorka genezi statusu SNP: jak se z ozbrojeného protinacistického a protirežimního povstání stal státní svátek. Ukazuje složitou cestu, kdy se nejprve odkazu povstání zmocnila komunistická ideologie se svými třídně pokřivenými náhledy a následně došlo k odstranění ideologických schémat a deformací. Ze SNP se stal středobod demokratické slovenské státnosti. Podrobně se autorka zabývá snahami o revizi pohledu na SNP inspirovanou ľudáctvím. Ta se rozvíjela už v poválečném exilu a po r. 1989 expandovala zásluhou některých historiků a politiků i na Slovensko. Autorka připomíná klíčové argumenty zpochybňovatelů SNP: vzpoura proti vlastnímu státu, počátek tragédie slovenského národa – Slovák zabíjel Slováka, odstartování bolševizace Slovenska. Méně už se dotýká vojenského významu povstání, zda mělo nějaký přínos, nebo ne. Autorka ukazuje, jak snaha o dehonestaci povstání jde ruku v ruce s idealizací válečného slovenského státu, který přinesl Slovákům samostatnost a setřesení československého jha. Na tyto argumenty reaguje autorka kriticky: samostatný válečný slovenský stát vznikl nelegálně a nelegitimně v důsledku Hitlerova nátlaku na odtržení od Česko-Slovenska, byl diskreditovaný německým povazalštěním a svým totalitním charakterem (zde by asi bylo lepší mluvit o nějaké formě autoritarismu, ve věci není shoda). Zároveň se autorka zcela oprávněně distancuje od umírněnějších snah o přehodnocení povstání, od snahy nahradit připomínku jeho vypuknutí dnem smíření. To by vedlo ke stejně neudržitelným výsledkům jako záměry radikální. Tradice SNP je pro ni propojením slovenské státnosti s demokracií, lidskými právy a s emancipací slovenského národa (nejprve v obnoveném Československu, pak v samostatném Slovensku) nikoli s antihumánním a destruktivním nacionalismem. Stejně razantně jako proti revizionismu zprava se autorka staví proti přehodnocování SNP zleva, proti tvrzením, že SNP bylo primárně komunistickou záležitostí a že za osvobození vděčí Slovensko ruskému národu, který dnes čelí novému fašismu přicházejícímu ze Západu.

Druhá část práce se zaměřuje na památníky osvobození (bratislavský Slavín, památník SNP v Banské Bystrici a dukelský památník). Autorka popisuje jejich původně především ideologickou funkci: upevnit komunistické pojetí války, odboje a osvobození a vyjádřit vděčnost Rudé armádě, jakož i upevnit svazek se SSSR. Ukazuje také jejich dnešní funkce

(slouží jako pohřebiště, jsou kulturní památkou a veřejným prostorem). Autorka je pro odstranění ideologických symbolů z nich a proti jejich zneužívání k politickým akcím. Je pro jejich využití k edukačním, kulturním a mezinárodním aktivitám. Sklouznout by se při tom – dle oponenta – nemělo k novým formám indoktrinace.

Třetí část práce se zabývá životem a proviněním odsouzeného zrádce povstání Jána Šmigovského. Ten jako velitel posádky v Nitře zmařil její připojení k povstání a zůstal věrný válečnému slovenskému státu, jemuž přísahal. Po odsouzení k trestu smrti v rámci retribucí byl popraven. Autorka sleduje rozdělení společnosti na jeho zastánce (pro ně je hrdina, který nezradil přísahu) a jeho kritiky (pro ně zůstává zrádcem povstání). Autorka se po důkladném přezkoumání procesu přiklání k druhému názoru, který opírá i o nové dokumenty prokazující Šmigovského kolaboraci s Němci.

Předkládaná habilitační práce vychází ze širokého spektra zdrojů. Má systematickou, přehlednou strukturu a je čtenáři dobře přístupná. Výklad autorky je akceptovatelný a patřičně odůvodněný. Práce je originálním dílem, které přináší nové informace a pohledy (nejde o plagiát). Dvě dílčí připomínky byly vzneseny v textu posudku. Celkově ale nepadají na váhu. Oponent rád doporučuje práci k obhajobě a její autorce udělení titulu docent.

V Praze, 10. března 2026

doc. JUDr. PhDr. Pavel Maršálek, Ph.D., v. r.

OPONENTSKÝ POSUDEK HABILITAČNÍ PRÁCE

Jméno habilitanta/habilitantky: **Alexandra Letková**

Téma práce: **Oslobodenie Slovenska po druhej svetovej vojne jako súradnica slovenskej (právn)historickej pamäti**

Rozsah práce: **124 stran textu včetně titulní strany, obsahu a seznamu zdrojů**

Datum odevzdání práce: **2025**

1. Aktuálnost tématu ve vztahu ke stavu rozvoje příslušného oboru

Oponovaná práce se (nejen) z právněhistorického pohledu snaží zmapovat slovenskou právněhistorickou paměť týkající se vybraných aspektů osvobození Slovenska po 2. světové válce. Přitom ovšem zčásti toto vymezení překračuje, a to tematicky i oborově. Otázek osvobození se práce dotýká zejm. v úvodu, v části druhé zabývající se historickou pamětí tří památníků a v závěru. Naproti tomu v první části se práce soustředí na problematiku historické paměti Slovenského národního povstání, jež bezprostředně k okamžiku osvobození Slovenska nepatří, pokud bychom za konec SNP považovali přechod na partyzánský způsob boje, jak to odpovídá dnes převažujícímu pohledu. SNP nicméně s osvobozením úzce souvisí, protože vyjádřilo vůli obyvatelstva povstávajícího proti režimu, jenž byl spojencem nacistického Německa a tedy neslo v sobě narativ boje za osvobození. Přes možnou různost pohledů na SNP a v rámci SNP (kdy některé alternativní názory a aktivity byly mj. zneužity v 50. letech 20. století při konstrukci soudních procesů týkajících se tzv. slovenského buržoazního nacionalismu – k diferencii v historiografické interpretaci viz např. Zavacká v Česko-slovenské historické ročence) nelze popřít, že SNP bylo nakonec propojeno s pozicí obnovy Československa a napomohlo ke konstitování nových slovenských národních orgánů jako významného a nepominutelného mocenského centra v ČSR i po osvobození a kroku k zrovnoprávnění Slováků oproti předchozímu politickému čechoslovakismu. Tedy kontext s osvobozením je zřejmý.

Třetí část práce se naopak týká retribučního procesu s Jánem Šmigovským, který komplexně zpracoval např. Michal Malatinský. Posuzovaná práce proces kriticky analyzuje jako příklad banality zla a kolektivní paměti. Vedle analýzy představuje tato část habilitační práce také polemiku s dalšími texty na toto téma. Přes podobné zdroje dospívá práce totiž u některých klíčových otázek k odlišnému hodnocení, což odpovídá licenci každého autora. Retribuce následovaly po osvobození a podobně jako SNP, které osvobození předcházelo, tak přímo s osvobozením spojené nejsou. Vzhledem k tomu, že však byly jednoznačně následkem dění za války a byly umožněny osvobozením a změnou narativu a myšlenkových schémat, je i zde souvislost s osvobozením nezpochybnitelná. Jestliže klíčovým prvkem habilitační práce je pak (právně)historická paměť ohledně osvobození, je třeba konstatovat, že nejen na Slovensku, ale i např. v České republice, ve Francii i dalších státech, historická většinová i menšinová paměť má retribuční procesy s osvobozením nedílně spojeny.

Téma kroků vedoucích k 2. světové válce (zejm. její příprava agresory, tak jak byla definována dokumenty Norimberského a Tokijského tribunálu) války samotné, osvobození a souvisejících právněhistorických skutečností je stále aktuální a je předmětem nejen odborných, ale i

veřejných diskuzí, a to nejen na Slovensku, ale i v dalších státech světa. To ostatně ukazuje i tematický diskurz, který je v práci opakovaně reflektován. Oponovaná práce nabízí další příspěvek do tohoto diskurzu, přičemž svým zaměřením diskuzi obohacuje také mimoprávněhistorickým pohledem, když druhá část práce má blíže k dějinám umění, tedy, jak již bylo uvedeno na začátku tohoto posudku překračuje vymezení i interdisciplinárně. Potvrzuje to ostatně i fakt, že tato část je textem, vycházejícím ze studia dějin umění habilitantkou. Aktuálnost tématu posilují i v práci obsažené návrhy de lege ferenda.

2. Zvolené metody zpracování

Vzhledem ke svrchu psané interdisciplinaritě tématu vyžadovala oponovaná práce nadstandardní míru analytických dovedností a konceptualizace. Autorka se při metodologii tvorby habilitační práce musela opřít o nejen o vědecké znalosti a techné nabyté právnickým studiem, ale rovněž o poznatky a metodologické modely historické a též ty týkající se výtvarného umění, jehož dějiny kol. Letková v rámci svého akademického curricula rovněž studovala. Přestože v úvodu práce nejsou použité metody, oproti tradičním zvyklostem, jednoznačně identifikovány, z obsahu oponované práce vyplývá, že při tvorbě práce byla uplatněna deskripce, jež se projevuje zejm. v přítomnosti relativně rozsáhlých přepisů ať již vyjádření, jimiž jsou v práci dokládána především určitá vyjádření reprezentující definiční rysy základních přístupů historické paměti k osvobození, resp. SNP na Slovensku (které práce především v první části kategorizuje) a taktéž ve třetí části pasáže z archivních dokumentů. Převažující metody zpracování zvolené habilitantkou pak vzhledem k tématu a k oboru logicky jsou historická a diskurzivní analýza, které představují dynamickou interpretaci právních a státoprávních institutů. Rovněž ale byla v práci, vzhledem k její struktuře a pojetí (viz dále v posudku) rozsáhle využita metoda sondy – jak u jednotlivých pohledů v rámci historické paměti SNP, tak ve druhé části při identifikaci a analýze památníků. Sondu představuje konečně i část týkající se retribucí, když tato je analýzou jediného případu (což, jak bylo řečeno výše, je dáno zřejmě i snahou předložit alternativní analýzu k již existující studii případu), tj. sondážním výzkumem. Z doplňkových metod byly využity např. metody logické a komparativní. Habilitantka předestřela v textu řadu vlastních pohledů, úvah, myšlenek a závěrů, tak, jak to odpovídá povaze kvalifikační práce.

Při hodnocení zvolených metod lze konstatovat, že jsou případné jak ke struktuře, tak i k cílům práce. Ačkoliv zvolená struktura není pro právněhistorickou kvalifikační práci obvyklou (viz k tomu podrobněji dále v posudku), lze ji považovat za inovativní a přínosnou a totéž, vzhledem ke svrchu řečené přiměřenosti metod struktuře, lze proto říci i o zvolených metodách. Z mého pohledu jakožto oponenta si jistou připomínku zaslouží poměrně rozsáhlé použití již řečené deskripce vyjádření či informací reprezentujících příklady jednotlivých narativů historické paměti a také údajů z archivních dokumentů. Uvedený postup chápu, je vlídný ke čtenáři neznalému slovenské reality, který jej jistě ocení. Důvodem zřejmě byla i snaha nezkrasit sdělení v daných stanoviscích. Na druhou stranu by snad postačila informace o podstatě narativu s odkazem na příslušný zdroj, s nímž by se měl čtenář takto možnost seznámit. Zvláště za situace, kdy tento postup využila kol. Letková při zprostředkování názorů odborné literatury (naopak vyjádření představují spíše přehled veřejných či popularizačních projevů). Co se týče archivních zdrojů, setkáme se dnes s rozsáhlejšími přepisy obsahu archiválií v České republice i v evropské jurisprudenci spíše v rámci obecně historiografického přístupu (byť je někdy reflektován doposud i v některých dílech z právní historie do 18. století), zatímco přístup, který se pod vlivem francouzskojazyčné, anglickojazyčné a německojazyčné právněhistorické vědy

prosadil většinou na přelomu tisíciletí v právních dějinách, pracuje s archiváliemi tak, že na ně odkazuje, informace předává, ale ne rozsáhlými přepisy, což umožňuje dát více prostoru interpretaci, analytické a konceptualizační stránce. Posléze uvedený přístup je ostatně vlastní řadě publikací kol. Letkové. Nicméně i použití staršího přístupu je legitimní a bylo podle domněnky oponenta dáno snahou zprostředkovat čtenáři, pokud možno doslovný text původního pramene také vzhledem k polemickému charakteru třetí části práce.

3. Formální náležitosti práce (struktura, členění, úprava), jazyková a terminologická úroveň zpracování problematiky

Oponovaná disertační práce se člení na úvod, tři části práce – kapitoly tvořící obsahovou mozaiku spojenou tématem právněhistorické paměti a závěr. V úvodu (s. 5 – 10 práce) čtenář nenajde některé vcelku obvyklé obsahové prvky jako je rozbor metodologického přístupu při zpracování tématu nebo stručné představení stavu poznání, příp. nejdůležitějších použitých zdrojů. Logická stavba práce je uspořádána smysluplně. Z hlediska systematického postupu bylo zvoleno inovativní hledisko, které namísto podrobnější chronologizující struktury se práce zaměřuje ve své první části (s. 11 – 45 práce) nejprve na událost, totiž na Slovenské národní povstání prismatem právněhistorické paměti, ve druhé části (s. 46 – 80 práce) na místo, tedy na vybrané památníky osvobození, resp. SNP jakožto ideového a hodnotového i uměleckého zrcadla historické paměti osvobození/SNP a konečně ve třetí části (s. 81 – 110 práce) se oponovaná habilitační práce zaměřuje na osobnost spojenou s SNP a ději po osvobození, tzn. na sondu do retribucí – retribuční proces s J. Šmigovským. Jednotlivé části jsou členěny dále na subkapitoly. Každá část je zakončena vlastním závěrem, slovo na závěr (s. 111 – 116 práce) pak představuje souhrnný závěr celé práce. Drobnou výtku k systematickému lze mít u zařazení subkapitoly ohledně banality zla do části ohledně památníků, když obsahově spíše náleží do třetí části práce, která je na tomto konceptu cele postavena. Naopak vymezení historické paměti a její kategorizace by bylo vhodnější zařadit na úplný začátek práce.

Úprava posuzované disertační práce je zpracována v souladu s požadavky na obdobné habilitační práce kladenými. Do formálních náležitostí bych podřadil i poznámkový aparát. Posuzovaná práce čerpá z primárních zdrojů (archivní i tištěné prameny), právních předpisů i individuálních právních aktů, z dobové i současné odborné literatury i z dalších zdrojů. Jen na okraj se lze zamyslet, zda by na některých místech, především v úvodu práce, ale také např. na s. 20 nebo 36 či 96 práce neškodilo doplnit více odkazů na zdroje (např. na s. 36 na Die Allgemeine Staatslehre od G. Jellineka, když je zmíněno obyvatelstvo jako jeden z prvků státu nebo na s. 96 u Antona Hruboně) či vysvětlujících poznámek pod čarou. Jasný není účel otazníků u nadpisů některých subkapitol (jde o nadpisy Legální nedotknutelnost památníků, Redefinice dějin, Kontroverze).

Práce je, pro čtenáře navyklého obvykle obtížné vědecké četbě, psána chvályhodně čtivým stylem. Věty jsou formulovány odborně, přitom srozumitelně i pro širší čtenářský okruh. Banálním gramatickým nedostatkem jsou zejm. v úvodu chybějící tečky na konci některých poznámek pod čarou. Z hlediska terminologického používá oponovaná habilitační práce při zpracování problematiky správné pojmy. Přesto je možné zde jistou připomínku vznést, a to ke skutečnosti, že na některých místech se setkává čtenář snad až s přílišnou prezentizací (ve smyslu pohledu jednoznačně propisujícího do textu prisma diskuzí souvisejících s aktuální politickou situací na Slovensku) (viz k tomu blíže pasáž o věcných otázkách tohoto posudku). Tato prezentizace vede někdy k terminologickým nepřesnostem, k tomu, že takové tvrzení není

v textu nijak doloženo a působí spíše jakoby šlo o notoriету ve stylu „prostě to tak je“ (např. na s. 9 práce se bez podrobnější poznámky a kritické argumentace píše o stanovisku kontinuity liberálně demokratické Slovenské republiky s válečným spojencem nacistického Německa jako o kultu ve spojení s jedním spolkem, na s. 105 je napsáno, že nejvíce obdivovatelů válečného slovenského státu bylo v éře „mečiarismu“, aniž by byl obsažen v poznámce odkaz na nějakou statistiku, nejvýrazněji se pak setkáváme s takovým prezentismem na s. 112 práce, kdy bez vztahu k oslavám vítězství/osvobození je hodnocena diplomatická účast na oslavách výročí konce 2. světové války). Badatelskému étosu sluší terminologická přesnost, argumentace založená na vědecké bázi a uměřenost. Konečně u terminologie nelze, přes vysoce kvalitní právněhistorický rozbor případu J. Šmigovského, kdy analýza případu je podle názoru oponenta odborně přesnější než zatímní texty na toto téma (bez ohledu na názorové hodnocení), souhlasit s konstatováním, že se má odborná historiografie vzdát při hodnocení procesu formulace kontroverzní (s. 104 práce). Kontroverzní totiž nemusí znamenat neřádný, věcně sporný, nýbrž může označovat skutečnost, že případ vyvolává emoce, polemiku a jsou na něj různé názory veřejnosti. Dokud tedy bude existovat ohledně procesu alternativní mobilizující historická paměť, tak kontroverzním proces objektivně bude.

4. Vyjádření k protokolu o kontrole originality habilitační práce

Podle dodaného protokolu je maximální shoda s jedním textem, který není vlastním textem práce 2,48%. Z protokolu o kontrole originality habilitační práce nevyplývá, že by text oponované habilitační práce nebyl autentickým dílem habilitantky. Namátková kontrola provedená oponentem ohledně výsledků protokolu pak ukazuje, že shody jsou dány krom citovaných zdrojů také citacemi právních předpisů, které systém v jednom případě nesprávně spojil se zdrojem, který však v uvedené pasáži pouze cituje totožný právní předpis. Čerpání ze svých publikovaných článků kol. Letková řádně uvedla. Jestliže první část oponované práce vychází z přepracovaného textu článku vzniklého ve spoluautorství, je třeba říci, že habilitantka toto řádně uvedla, její podíl na článku je podle informací oponenta dominantní a na doplňující dotaz habilitantka čestně prohlásila, že jde o přepracovaný text, při kterém habilitantka nepoužila k získání habilitačního titulu cizí práci (konkrétně spoluautora Sombatiho). Bylo by vhodné, aby toto stanovisko kol. Letková zopakovala i při obhajobě.

5. Výsledky výzkumu a jejich význam pro praxi anebo pro další rozvoj oboru

Oponovaná habilitační práce kategorizuje na základě provedeného výzkumu (právně)historickou paměť osvobození a souvisejících událostí (SNP a vybraný retribuční případ), sleduje její vývoj v toku dějin od oslav k pietě včetně optiky plurality pohledů. Reflektuje u (právně) historické paměti ohledně SNP, památníků osvobození a vybraného retribučního případu problematiku selektivní paměti, zapomínání a politizace historického výkladu. Významným způsobem se práce, zejm. ve své třetí části, dotkla koncepce banality zla. Práce přispívá do diskurzu oboru ohledně předmětné problematiky, což je důležité pro rozvoj oboru a obohacuje jej. Je přitom významně interdisciplinární (obecné dějiny a dějiny umění tvoří vedle právních dějin značnou část přístupu v práci a tedy i práce jako takové). Pro praxi jsou použitelné návrhy de lege ferenda, ať již s nimi čtenář souhlasí či nikoliv. Za obzvláště významné, jak z hlediska praxe, tak oboru, lze považovat identifikaci kritické a vyvážené reflexe SNP jako jednoho z pilířů moderního slovenského vlastenectví.

6. Věcná stránka, možné další úvahy a podněty, otázky k zodpovězení v rámci obhajoby

Jak již bylo uvedeno v rámci hodnocení posuzované práce, předložená disertační práce je celkově zdařilým počinem a přínosem v oboru právní historie. Kromě několika připomínek uvedených již výše v textu posudku, jež není třeba opakovat, lze zmínit několik podnětů u jednotlivostí, ať již z hlediska upřesnění či možných různých pohledů včetně diskuze. Pokud tématem je historická paměť osvobození (či vítězství) bylo by vhodné zařadit pojmově-teoretickou pasáž a v ní podrobněji rozebrat nejen definici osvobození, s níž je v práci nakládáno (což by osvětlilo širší rozhled práce krom vlastního osvobození též na SNP a na retribuice). V rámci této pasáže by pak mohla být podrobněji rozebrána i povaha projevu historické paměti v souvislosti s vítězstvím/osvobozením, např. též by mohla být provedena komparace postavení 8.5. a 9.5. v tradici evropské historické paměti, do jejíhož rámce slovenská (právně)historická paměť bezpochyby patří. Na s. 7 práce se v této souvislosti jen velmi stručně píše, že se v západní Evropě slaví den 8. května jako Den vítězství nad fašismem, přičemž tuto skutečnost by bylo možné více upřesnit. Ve většině států západní Evropy 8. května není ani státní svátek ani den pracovního klidu a výjimky jsou činěny mimořádně, např. při kulatých výročích. Např. tomu tak je ve Spojeném království, Belgii, Rakousku, Německu (mimo Evropu i v USA). U Německa by bylo možné upozornit, že den vítězství či osvobození tam státním svátkem byl do roku 1990, ovšem pouze v Německé demokratické republice. Vítězství či osvobození dne 8.5. je tak státním svátkem či alespoň dnem pracovního klidu v České republice, na Slovensku, ve Francii a z postsovětských států na Ukrajině či v Moldavsku (není tedy přesné tvrzení na s. 7 práce, že by ČR a SR zůstaly 8.5. osamoceny při zákonných oslavách osvobození). Jinak se jedná v západní, střední i jižní Evropě spíše o tzv. významný den bez pracovního klidu či státního svátku. V této podobě je slaven např. v Norsku jako Den osvobození nebo v Polsku jako Den národního vítězství. A např. v Lotyšsku je událost pojímána značně kontroverzně. Tam 8. květen má povahu jen významného dne Obětí druhé světové války a současně teprve v roce 2000 byl jako státní svátek zrušen 16. březen, který slaví bývalí lotyšští veteráni SS a jejich příznivci. Přitom lze upozornit na to, že mezi oběti války v postmoderním pojetí mohou teoreticky být řazeni pachatelé i oběti, resp. identifikace se proměňuje nezřídka s ohledem na aktuální politickou situaci.

Naopak den 9.5. je státním svátkem spojeným s osvobozením ve většině států bývalého Sovětského svazu, ale také např. v Srbsku. Lze tedy konstatovat, že význam porážky nacismu a fašismu v Evropě je pevněji institucionálněji zakotven v právněhistorické paměti států bývalého tzv. východního bloku a Francie, což je bezpochyby také reflexí jednak skutečnosti, že nacistická okupace a její ekonomické, sociální i personální dopady se krutěji propaly právě v této části Evropy, jednak ale také jde o reflexi zatímního vývoje vzpomínání a zapomínání (např. v této souvislosti by bylo možné srovnat vývoj v SRN a v NDR). Práce na jedné straně se staví poměrně rezervovaně k vícečetnému slavení osvobození (např. s. 114 práce) – osvobození na jedné straně a SNP na druhé straně, Dukla a Muzeum SNP na jedné straně a Slavín na druhé straně. Na druhou stranu však rovněž odmítá výraznější revizionismus směřující k tzv. „národnímu smíření“ Slováků (např. na s. 23 práce), který práce vnímá jako zastřenou snahu o prosazení názorů kritických k SNP a příznivějších k válečnému Slovenskému státu. V tomto ohledu může pro některé čtenáře působit poněkud nekonzistentně. Přitom jeden z názorů, jenž by mohl zaznít (v práci byl jemně naznačen, např. na s. 114 práce, ovšem bez hlubší konotace s analytickými závěry), by např. mohl být ten, že ze skutkové povahy věci 8.5. má na Slovensku v rámci historické paměti mezinárodní kořeny (vítězství/osvobození) zatímco 29.8. je specificky slovenským slaveným výročím souvisejícím s 2. světovou válkou a osvobozením, tak jako je např. 5.5. výročím českým (podle zákona č. 242/2000 Sb. jde o

významný den Květnového povstání českého lidu, který není státní svátek ani den pracovního klidu) a oslavy obou dat tedy lze považovat za legitimní. Samozřejmě ovšem za předpokladu že jsou boj proti nacismu a jeho spojencům za 2. světové války a jejich porážka hodnoceny kladně (byť při konotaci všech dalších souvislostí, včetně jevů záporných – excesů apod.).

V práci je dobře rozebrán přínos SNP pro institucionalizaci slovenských národních orgánů i pro osvobození. Lze diskutovat, zda tím SNP přineslo novou slovenskou státnost (s. 12 práce) anebo spíše šlo o jeden z inspirativních zdrojů pro pozdější federalizaci. Zvláště přínosné je pak vymezení historické paměti (s. 29 an. práce) a její kategorizace na: 1. oficiální historickou paměť, 2. neoficiální historickou paměť a 3. alternativní historickou paměť a posléze na 1. kulturní paměť a komunikativní paměť (s. 56 práce). V rámci vymezení historické paměti (k čemuž dochází až dále v textu práce) by bylo vhodné již na začátku oponované práce provést definici a identifikaci koncepce historické paměti, s níž práce pracuje, a to předtím, než se o ní rozsáhle v práci píše. Tedy definovat, zda se jí rozumí historická paměť státních orgánů, historiografie, veřejnosti, jiná či se jí rozumí komplexní pohled, vnímající vliv všech výše uvedených subjektů na podobu historické paměti. Je jistě správným v této souvislosti konstatování, že historiografie není s historickou pamětí totožná (s. 29 práce). Pak je ovšem třeba určit kritéria rozlišení legend/příběhů, jejichž přítomnost při ustavování narativů mladých národů kol. Letková logicky odůvodňuje, od historické paměti inkorporované v státních svátcích, což práce rozlišuje. Vašíček a Mayerová, na něž se práce odvolává (s. 29 práce), se totiž mýlí ve svém názoru, že historici jsou soudci a zpovědníci dějin. Historici mohou představit varianty výkladu historických událostí, přičemž výhodou takové varianty může být vyšší objektivita díky opoře ve zdrojích, pokud ovšem historici pracují s objektivním badatelským étosem a ne např. s ideologickou předpojatostí, kdy hypotéza je vytvářena a metody jsou vedeny předem cíleným výstupem, jehož má být dosaženo. I v případě kvalitní vědecké práce je však vliv výkladu historiků na historickou paměť ve skutečnosti obvykle spíše omezený. Zásadnější jsou autoritativní závěry s právními důsledky vytvářené právními předpisy a příslušnými autoritativními orgány, ale dalekosáhlejší dopad mohou mít i některá popularizační stanoviska.

K vymezení historické paměti a zejm. k místu legend v právních předpisech by pak mohly zaznít názory Hanse Kelsena (např. v *Vom Wesen und Wert der Demokratie*), podle kterého má být demokracie pluralitní a narativy, z nichž se stávají nedotknutelné monolity, nepovažuje za demokratické, protože demokracie má umožňovat existenci různých názorů, které povedou k diskuzi a kompromisu. A na druhé straně zaznít upozornění na existenci verbálních trestných činů v právních řádech v podstatě každého státu, do nichž alternativy k oněm nedotknutelným monolitům historické paměti režimu příslušného státu náleží. Existence takových předpisů je možné z pohledu Kelsena vnímat jako demokratický deficit, na druhé straně pak obhajovat z pohledu Karla Loewensteina jako projev militantní či bránící se demokracie (což je koncept který vedle dalších konstruktů byl mj. za Konráda Adenauera využit s odkazem na studenou válku, kdy bylo třeba odborníků a hlavní riziko bylo spatřováno v komunismu, k návratu původně denacifikovaných osob do pozic v SRN, což se stalo např. skrze *Gesetz zur Regelung der Rechtsverhältnisse der unter Artikel 131 des Grundgesetzes fallenden Personen*, BGBl. I S. 307). Z výše uvedených důvodů je z výzkumu vyplývající závěr, rozlišující poměrně úzce vymezenou tzv. demokratickou či oficiální historickou paměť a oproti tomu dvě krajní tzv. totalitní alternativní historické paměti snad až příliš limitující. Diskuze by zde mohla být proto např. vedena ohledně identifikačních kritérií vymezení neoficiální historické paměti a také hranic alternativní historické paměti. Protože ani alternativní historická paměť nemusí být vždy

nesprávnější oproti oficiální historické paměti, ani nemusí být nezbytně totalitarizující. Nadto oficiální paměť se může měnit.

Tím se dostáváme k další otázce, totiž k v posudku již zmíněné snad až přílišné prezentizaci (ve smyslu pohledu jednoznačně propisujícího do textu prisma diskuzí souvisejících s aktuální politickou situací na Slovensku) ve spojení s žurnalismy a politologickými zkratkami. Jak už jsem uvedl výše, badatelskému étosu sluší terminologická přesnost, argumentace založená na vědecké bázi a uměřenost. Tak např. jestliže se v textu práce píše, že stoupenci doslova kultu kontinuity liberálně demokratické Slovenské republiky s válečným spojencem nacistického Německa jsou sdruženi v nějakém spolku, bylo by třeba jednak používat přesnější, odbornější právněhistorickou terminologii (pojem kultu je spojen s ideolatrií, velebením, uctíváním, in eventum zbožštěním) a jednak doložit toto konstatování zdroji. Současně by při vědeckém přístupu k takovému konstatování bylo správné více rozpracovat právní a právněhistorickou realitu právní kontinuity (např. ve spojení s právními dokumenty ohledně skončení války – např. v případě kontinuity slovenského válečného režimu by musela být v současnosti řešena otázka trvajících válečného stavu apod., s ústavními zákony ohledně zániku ČaSFR, mezinárodními smlouvami atd.). Nejvýrazněji se prezentizace, která je na tomto místě současně žurnalistickou či politologickou zkratkou, objevuje na s. 112 práce, kdy bez vztahu k oslavám vítězství/osvobození, o těch se hovoří dříve, je hodnocena slovenská diplomatická účast na oslavách 75. výročí konce 2. světové války jako legitimizace vojenských kroků Putina a Ruské federace (akce se zúčastnilo cca 39 představitelů států včetně např. Izraele, Indonésie ad.). Legitimizace přitom znamená proces, kterým se určité jednání, moc nebo postavení stává uznávaným, oprávněným a společensky přijatelným. Je opravdu diplomatické setkání, a v tomto případě účast na slavnostní veřejné akci k půlkulatému výročí osvobození, legitimizací? Informace a hodnocení účasti slovenské reprezentace má zřejmě podpořit tvrzení, že se proměňuje narativ historické paměti oslav SNP a osvobození Slovenska, ale, jak už bylo uvedeno výše, toto není právněhistorický vědecký argument, nýbrž žurnalistická či politologická zkratka, která ve vědeckém textu působí nepatřičně (habilitantka přitom kritizuje nepřiměřené tvrzení a jednání dokonce u veřejnosti a veřejných činitelů, např. na s. 72).

Také na základě českých zkušeností (stržení mariánského sloupu v roce 1918 či osud tanku č. 23, který v době prvního přetření na růžovo ještě status kulturní památky měl, nejnověji pak socha I.S. Koněva) lze za podnětný označit názor o odstraňování památníků jako projevu občanské neposlušnosti jsoucí kritickou reflexí minulosti. Odstraňování památníků minulosti je bezpochyby projevem ikonoklasmu, obvykle konaného proti minulému a ve prospěch současného režimu, takže pro ty, kdo ho konají, velmi pohodlného. Proto s sebou nutně nese i aspekt projevu prosystémové vulgarity (na kterýžto aspekt upozornil např. politolog Ondřej Slačálck). Jestliže kol. Letková potvrzuje, že za projevy takového ikonoklasmu (pokud nevychází od autoritativních orgánů) je třeba nést právní důsledky, což odpovídá pohledu práva, vyznívá teze o akceptovatelnosti (což znamená přijetí, uznání, schvalování či minimálně smíření se) takového chování na s. 79 práce jako oxymóron. U svrchu psané diskuze by bylo možné provést komparaci středo- a východoevropského odstraňování památníků s pohledy a koncepcí dekolonialismu, jež v současnosti zejm. ve Spojených státech, latinské Americe i západní Evropě mj. také otázku odstraňování pomníků řeší, ovšem v jiném skutkovém a ideovém rámci (v dekolonialismu např. v řadě případů nejde o jednání ve shodě s vládním systémem, akce týkající se odstraňování tzv. koloniálních památníků jsou spjaty s konkrétním jednáním konkrétních osob, jež památníky zobrazují apod.). Diskuze by mohla být věnována i koncepci banality zla, která je využita zvláště na konci 2. části a v 3. části habilitační práce. Je

dobré připomenout, že teorií banality zla se odchytila H. Arendťová od svého původního konstruktů – totalitarismu, kde naopak zdůrazňovala teror, propagandu, tajnou policii a charismatické vůdce jako znaky režimu. Proto by bylo možné diskutovat o pojetí třetí části vůči předchozím částem, kde naopak oponovaná práce pracuje s konceptem totalitarismu. V rámci koncepce banality zla by pak bylo možné zahrnout do koncepce Norimberský deník G. M. Gilberta, který na základě rozhovorů s norimberskými zločinci dospěl k závěru, že základem zla je nedostatek empatie, což je bezpochyby důležitý prvek také pro hodnocení chování pachatelů trestných činů spojených s 2. světovou válkou.

Otázky:

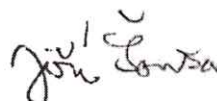
1. Na s. 84 kol. Letková upozorňuje na rozsáhlé a specifické pravomoci SNR. Nelze na postavení SNR v období těsně před a po první pražské dohodě již uplatnit model konventu, tzn. model silnější převahy normotvorné moci než je v parlamentní republice?

2. Jaká kritéria podle Vás by se měla použít pro identifikaci právněhistorické paměti.

Závěr posudku

Práce celkově splňuje přísná kritéria kladená na vědecký habilitační spis. Práci doporučuji k obhajobě a v případě, že bude obhajoba práce úspěšná, doporučuji udělit titul docentky/docenta.

V Praze, dne 9.04.2026.

Doc. JUDr. Jiří Šouša, Ph.D.